

تحول مفهومی دوستی در جهان مجازی و اثرات آن

میانۀ تهدید و تنوع؛ این توصیفی نسبتاً دقیق از دوستی در فضای مجازی است. تهدید بیشتر به دلیل ناشناسی مطلق طرف مقابل در این‌گونه دوستی‌هاست. حجم بزرگی از جرایم بخصوص کلاهبرداری‌ها برآمده از همین ناشناسی مطلق است؛ اما تنوع به دلیل گستردگی فضای وب و توانایی انسان برای یافتن دوستانی مطابق دلخواه خود است.

میانۀ تهدید و تنوع؛ این توصیفی نسبتاً دقیق از دوستی در فضای مجازی است. تهدید بیشتر به دلیل ناشناسی مطلق طرف مقابل در این‌گونه دوستی‌هاست. حجم بزرگی از جرایم بخصوص کلاهبرداری‌ها برآمده از همین ناشناسی مطلق است؛ اما تنوع به دلیل گستردگی فضای وب و توانایی انسان برای یافتن دوستانی مطابق دلخواه خود است.

چربش البته در اکثر موارد به سمت تنوع است، چرا که دسترسی به محیط وب آسان‌تر شده و انسان منزوی‌تر و چه چیز بهتر از دوستی‌هایی پرتعداد در کنج خانه؟

پرسش از سن و جنسیت و مکان سکونت یا آنچه که نسل سوم و چهارم به سوال ASL می‌شناسند، نخستین خشت دوستی در فضای مجازی است؛ البته در روزگاران گذشته و در محیط اتاق چت‌های «؛یا هو مسنجر».

حرف‌زدن‌هایی که اغلب با مخفف‌های مختلف خلاصه می‌شد؛ یکی از مختصات این دوستی بود. هدف، بیشتر آشنایی بود و البته در مواردی اهدافی دیگر در آینده تصویر می‌شد، از ازدواج گرفته تا دوستی. احساس هم با کارتون‌ها به تصویر کشیده می‌شد.

سنتی که البته هنوز هم باقی‌مانده است. بعدها «؛اورکات» و «؛یا هو 360» روی کار آمدند. حالا دیگر يك صفحه مختص به هر کاربر بود و عموم گفت‌وگوها، چت‌ها و دوستی‌ها خصوصی شده بود. این آغاز فصل جدیدی در دوستی‌های مجازی بود: «؛شبکه‌های اجتماعی».

انواع تعامل در شبکه‌های اجتماعی

شبکه‌های اجتماعی از منظر تعامل کاربران به چند قسمت تقسیم می‌شود. بخشی از این شبکه‌ها بر مبنای دنبال کردن يك کاربر است.

مثلاً «؛گوگل ریدر»، «؛توییتر» و «؛پین ترست». در این حالت، به طور معمول هر فردی می‌تواند از آخرین به‌روزرسانی‌های کاربرانی که دوست دارد استفاده کند مگر این که از طرف کاربر بلاک یا به عبارت فارسی با مانع او روبه‌رو شود.

از سوی دیگر ممکن است برخی افراد به‌روزرسانی خود را محدود به افراد کنند. در این‌گونه شبکه‌ها معمولاً چیزی تحت‌عنوان دوستی میان دو کاربر وجود ندارد، مگر این که دوستی حقیقی یا مجازی میان دو کاربر شکل بگیرد و در فضایی دیگر ادامه یابد.

اما برخی دیگر از شبکه‌ها مبتنی بر دوستی است. در این شبکه‌ها، فرد باید درخواستی برای پذیرش دوستی به طرف مقابل بدهد و فرد دیگر می‌تواند این درخواست را بپذیرد یا نه. روش دیگر در این شبکه‌ها، «؛لایک» کردن برخی صفحات است.

یکی از معانی «؛لایک» در زبان انگلیسی، دوست داشتن است. آن دوستی و این دوست داشتن نمایانگر تغییر و تحولی در معنای دوستی است.

تفاوت‌های دوستی، آشنایی و دوست داشتن

در بحث اول یعنی «؛درخواست‌های دوستی» به نظر می‌رسد که تداخل دو مفهوم دیگر با مفهوم سنتی دوستی، باعث این تحول شده است. اولاً تداخل معنایی و مفهومی مساله دوستی با آشنایی است. در این حالت اگر فردی دیگری را بشناسد؛ به وی درخواست دوستی می‌دهد.

این شناختن در ادبیات انگلیسی به معنای دو کلمه be familiar with و knowing است که به وضوح با معنای دوستی یا friendship فرق دارد حتی در برخی موارد همین آشنایی و شناخت اندک هم وجود ندارد و فرد به مناسبت دوستان مشترک، درخواست دوستی خود را به فرد دیگر می‌دهد.

در این موارد حسی از آشنایی، به جای آشنایی وجود دارد. در ادامه بیان خواهد شد که چنین دوستی چه اثراتی دارد.

در تحول دیگر، « دوست داشتن» به جای « دوستی» می‌نشیند و فرد به جای این که به دوستان واقعی خود پیغام دوستی بفرستد؛ به کسانی که دوستشان دارد، درخواست دوستی می‌فرستد.

هنرمندان، ورزشکاران و استادان دانشگاه معمولاً در این گروه قرار گرفته و درخواست دوستی به آنان داده می‌شود. در اینجا کاربران دو کار کرد این گونه شبکه‌های اجتماعی را با یکدیگر متداخل می‌کنند و به جای « لایک کردن» صفحات افراد مشهور به « دوستی» با آنان می‌پردازند.

به این صورت است که دیده می‌شود یک بازیگر بیست ساله، 5000 دوست دارد که اگر قرار بود چنین چیزی حقیقت داشته باشد؛ باید از بدو تولد، در هر روز یک دوست به دوستان این فرد اضافه شود.

همین مشکلات معنایی و مفهومی بوده که شبکه‌های اجتماعی را به فکر اصلاح رویه خود انداخته است. مثلاً پدیده‌ای به نام « فالو» کردن یا پیروی کردن، مشابه گروه اول شبکه‌های اجتماعی در تقسیم‌بندی این یادداشت، ایجاد شده تا فرد، بدون دوستی بتواند از به‌روزرسانی افراد مشهور باخبر شود.

در عین حال پدیده « دوستان صمیمی» یا close friend وارد این شبکه‌ها شده است تا بتوان میان انواع مختلف دوستان تفاوت گذارد.

در شبکه اجتماعی دیگری هم، نوع خاصی از ارتباط کاربران تاسیس شده تا مشکلات اینچنینی نداشته باشد.

گوگل در شبکه گوگل پلاس خود، سیستم حلقه‌ای را پدید آورده که نوع پیشرفته‌تری از سیستم دنبال کردن است. در این سیستم فرد می‌تواند با درست کردن حلقه‌هایی، دوستان خود را دسته‌بندی و طبقه‌بندی کند و سیستم تعامل با هر یک را تنظیم کند.

اما این سخن باقی است که دوستی‌های اینچنینی در محیط مجازی و بخصوص در شبکه‌های اجتماعی چه اثراتی دارد؟ مهم‌ترین اثر این‌گونه فعالیت‌ها این است که دوستی بشدت بی‌تعهد شده است. در شبکه اجتماعی اگر فردی از غم و ناراحتی خود سخن بگوید؛ دیگران با یک لایک یا کامنت نظر خود را ابراز کرده و در این شرایط خیال و وجدان خود را از وظیفه دوستی راحت می‌کنند در صورتی که در شرایط دیگر چنین ابراز نظرهایی می‌توانست عمیق‌تر باشد.

از سوی دیگر امکان از میان بردن دوستی به صورت سریع که با قابلیت بلاک کردن به‌وجود آمده، یکی از معایب دیگر چنین دوستی‌هایی است. در این وضع، افراد با یک اشتباه می‌توانند دوستی حقیقی و مجازی خود را از دست بدهند، در شرایطی که در دوستی غیرمجازی امکان بیشتری برای رفع آثار خطا وجود دارد.

اما همه چیز هم جزو اثرات نامناسب نیست. دوستی پرتعداد با افراد بی‌شمار یا بسیار، امکان تبادل نظر و آگاهی از نقطه‌نظرهای متفاوت را دارد.

در عین حال در شادمانی‌ها و غم‌ها افراد بیشتری از راز دل انسان باخبر می‌شوند و کمیت همدلی‌ها و همدردی‌ها بیشتر از حالت‌های دیگر است. علاوه بر اینها امکان اطلاع داشتن پیوسته از افراد دیگر، از زمره فواید این دوستی‌هاست.

جهان مجازی و شبکه اجتماعی، خواه یا ناخواه، یکی از مختصات جهان امروز ماست و دوستی هم یکی از مختصات دنیای مجازی.

گسترده‌ی جهان مجازی و میزان نفوذ آن به‌گونه‌ای است که ظاهراً باید به جای واکنش منفی در مقابل دوستی‌های این جهان، به فکر یادگیری آداب دوستی در آن بود، چرا که ادب مقوم دوستی است نه حقیقی و مجازی بودن آن.

مصطفی مسجدی‌آرانی - جام‌جم